

A hódok védelme Magyarországon

A hód megjelenése, életmódja, táplálkozása

Az eurázsiai hód Európa legnagyobb test rágcsálója, testének hossza 75 és 100 cm között változik, farka 30-35 cm hosszú, súlya 20-48 kg. Barna bundája tömött, selymes és vízhatlan, szemei és fülei kicsik, orrát és fülét belebennyel el tudja zárni a víz alatt. Hátsó lábain úszóhártya köti össze ujjait. Legnagyobb ismertet jele nagy narancssárga metsz foga, amelynek segítségével akár hatalmas fák törzsét is képes átrágni, valamint lapos, pikkelyes farka, amely a vízben való kormányzást szolgálja, illetve amellyel vész esetén a vízfelszínre csapva figyelmeztetni tudja családtagjait. Rendkívül jó úszó, azonban a szárazföldre ritkán merészkedik, mert zömök testek és rövid lába miatt a vízén kívül esetlenül mozog. Emiatt nem is szoktak messzire eltávolodni a parttól. Bundáját a végbélnyílás körül elhelyezked két mirigy által termelt váladékkal teszi vízállóvá. Hátsó lábai második karma speciális bundatisztító karommá módosult.

Nem alszik téli álmat, a telet szaporodási időszakként használja ki 105-107 napos vemhesség után rendszerint 2 utódot ellik, amelyek két-két és fél évig maradnak szüleikkel, míg el nem érik az ivarérett kort. Maximális életkoruk szabadban 15-22 év, fogságban akár 50 év is lehet.

A hódok 5-8 egyedet számláló (szül pár valamint az első és második éves utódok) családban élnek, és a vízpart mentén territóriumot tartanak fent, melynek határait szaggal jelölik és védik fajtársaiktól. A családtagok füttyögéssel, szagjelzésekkel és a már említett vészjelző farokcsapkodással kommunikálnak.

A hódok általában a vízfolyás partjába vájt üregekben laknak. Lakóüregek átmérje 50-80 cm, bejárata mindig a víz alól nyílik, így védett a ragadozóktól. A járatrendszer hossza a 10 métert is meghaladhatja. Ha a partoldal lejtése túl kicsi, vagy egy áradás miatt az állat a felszínre kényszerül, gallyakból és faágakból várat épít. Egyes esetekben az összegyjtött friss hajtásokból és nagyobb faágakból élelemraktárt is létesít az üreg bejáratánál. Így a tél beálltával nem marad táplálék nélkül.

A hódok kizárólag növényi táplálékot –különböz fás- és lágyszárú növényfajokat– fogyasztanak. Az általuk fogyasztott növények listája igen hosszú, az eddig összegyjt megfigyelések szerint mintegy 150 lágyszárú és 80 fás szárú növényfajból válogatnak. Nyáron főleg lágyszárúakat fogyasztanak, októbertől májusig viszont fákat döntenek ki, hogy hozzájussanak téli táplálékukhoz, a fakéreghez. Általában a part menti sávban táplálkoznak az erre vonatkozó megfigyelések szerint a rágások 90 - 95%-a a part melletti tíz méteres sávon belül található.

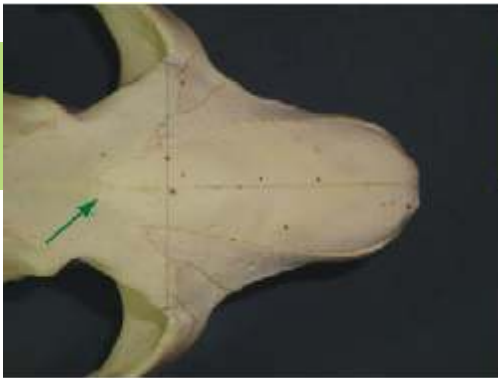
A hód nagymértékben átalakítja a környezetét, és ezzel befolyásolja egyes er források elérhet ségét más fajok számára – az ilyen típusú fajokat hívjuk ökoszisztéma mérnököknek. A hód egyrészt, télen fákat dönt ki, másrészt időnként gátakat is épít a vízfolyásokra. Ez utóbbit akkor teszi, ha a rendelkezésére álló vízfolyás mélysége és szélessége nem elegendő a tartós megtelepedéshez, tehát többnyire változó vízállású, sekély és keskeny folyóvizeken emel gátat. Így állandóvá teszi a vízszintet, és megfelelő vízmélységet alakít ki ahhoz, hogy kotorékának bejárata és a téli élelemraktár állandóan víz alatt legyen. A gátépítés következtében hatalmas területek kerülhetnek víz alá, ami teljesen megváltoztatja a tájat.

A kanadai hód

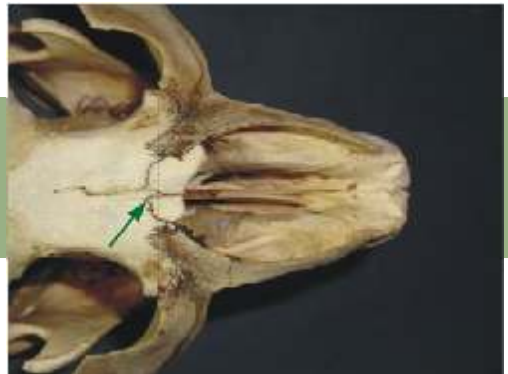

Az eurázsiai hód (*Castor fiber*) közeli rokona az Észak-Amerikából származó kanadai hód (*Castor canadensis*); a két faj evolúciója 7,6 – 8 millió éve vált szét. A két faj egyedei nem képesek keresztezni, és a kromoszóma számuk is eltér: az eurázsiai hódnak 48, míg a kanadainak 40 kromoszómája van. Kromoszómavizsgálat nélkül az eurázsiai- és a kanadai hódot azonban rendkívül nehéz egymástól megkülönböztetni. A fajok elkülönítésére az orrcsont mérete a legegyszerűbb határozóbélyeg. Az európainál a csont jelentősen túlnyúlik a járomcsonton, míg a kanadainál nem, vagy csak kis mértékben.

Eurázsiai hód koponyájának részlete. Nyíl: az orrcsont vége; vékony vonal: a járomcsont vége. Fotó: Czabán Dávid

Kanadai hód koponyájának részlete. Nyíl: az orrcsont vége; vékony vonal: a járomcsont vége. Fotó: Czabán Dávid

A nehézkes elkülönítés miatt több európai országban – köztük hazánkban is – is el fordult, hogy az eurázsiai hód visszatelepítése során véletlenül kanadai hódokat is betelepítettek. Svédországban, Finnországban és Oroszországban ennek nyomán kb. 40 000 egyedre számlálható kanadai hód populáció alakult ki az eurázsiai rokon faj állományának szomszédságában. Az eurázsiai hód kevésbé hajlamos gátat építeni, és kissé lassabban szaporodik. Ezen tulajdonsága miatt a kanadai rokon kiszoríthatja a közös élőhelyekről.

Magyarországon a Hortobágyon telepítettek véletlenül kanadai hódokat – ez a populáció végül nem maradt. Felmerült a gyanú, hogy a Rába mellé kanadai hódok vándoroltak be Ausztriából, de az ez idáig megvizsgált egy példány cáfolta ezt az elgondolást, mert a koponyája eurázsiai hódénak bizonyult.

Kipusztulása

A XVII-XVIII. századig az eurázsiai hód szinte egész Európa folyórendszereiben, továbbá Észak- és Közép-Ázsiában is el fordult. Régebben húzáért, pézsmájáért (fart mirigyváladékáért) és prémjéért vadászták, illetve vizes él helyei besz külése és a kanadai hódok betelepítése jelentette versengés fenyegette. Az 1900-as évek elejére szinte teljesen kiirtották, mindössze 1200 példány maradt – ezen állatok nyolc, egymástól izolált populációban éltek túl.

Hazánk területén 1865-ben pusztult ki, utána másfél évszázadig hiányzott a magyar faunából. A jelenlegi Magyarország területén az utolsó példányt 1854 februárjában látták le a Komárom-Esztergom megyei Ács község mellett, és az utolsó két példányt is ezen a vidéken látták. A történelmi Magyarországon az utolsó megfigyelés 1865-ben történt a ma Szerbiához tartozó Zimony környékén a Duna és Száva szigetein. Érdekesség, hogy a kipusztulása után 23 évvel kiadott Magyar nemzeti szakácskönyv két receptet is közread a hód konyhai elkészítésére.

Napjainkban, mikor válságban van Földünk él világa, a természetvédelmi szakemberek világszerte számos helyszínen igyekeznek visszatelepítési és szaporítási programokkal el segíteni egy-egy faj túlélését, illetve egy-egy terület él világának helyreállítását.

A megritkult eurázsiai hód visszatelepítése is korán megindult, mégpedig 1922-ben Svédországban. A példát a XX. század végéig több, mint 20 európai ország követte és mára a világ egyik legsikeresebb természetvédelmi célú telepítés-sorozata lett. A sikeres telepítési és védelmi programoknak köszönhetően az eurázsiai hód jelenlegi állománya konzervatív becslés szerint is legalább 639 000 egyed.

A Magyarországról kipusztult állat 120 év után 1985-86-ban újra megjelent a Szigetközben. Az itteni állatok valószínűleg az Ausztriába sikeresen visszatelepített állományból vándoroltak át.

1996-ban a nemzetközi civil szervezet akkori elnöke, a brit Fülöp herceg jelenlétében a WWF Magyarország indította el a magyarországi hód-visszatelepítési programot. 1996 és 2007 között összesen 234 hódot telepítettek Gemencen, a Hanságban, a Mátrában, illetve a Tisza és a Dráva mentén. Az állatok túlnyomó többsége, 90-95%-a Bajorországból származik, a Regensburg - Bajor erdő - Duna vonalról. A fennmaradó egyedek Ausztriából és Lengyelországból érkeztek. A bajor populáció is egy visszatelepítési programból származik, 1966 és 1980 között 120, Oroszországból és Lengyelországból származó egyedeket telepítettek vissza. Az ennek nyomán kialakult hódpopuláció egyedszáma az ezredfordulón már 5000 példányt számlált. Mivel tevékenységük kezdett gazdasági károkat okozni, egy részüket el kellett távolítani. A fentiekb l adódóan a magyarországi telepítés többszörös áttelepítésnek számít. A Németországból befogott állatok nagy része eredetileg a magyar telepítési helyszínekhez képest gyengébb élőhelyeken – például csatornák mentén – élt. Ennek megfelelően a kiengedett állatok egy része elvándorolt a számukra kiszemelt „paradicsomi” helyszínekre l az általuk Németországban megszokotthoz jobban hasonlító csatornák partjára.

Ma a Szigetközben található az ország legnagyobb hódpopulációja. 2008-ban kb. 104 területet találtak itt, az ennek alapján számolt állomány nagyság 360-370 egyed jelent, a 2011-es összesítés szerint a magyarországi hódállomány növekvő tendenciát mutat, és jelenleg majdnem 600 egyed számlál. A hódok állománya folyamatosan nő a Hanságban és a Mura mellett, míg Gemencen és a Közép-Tisza mentén többnyire stabil a populáció. Ez a növekedés még néhány évig valószínűleg zavartalanul fog zajlani, hiszen - fként a kisebb patakokon - vannak még élőhelyek hódjaink számára.